

GMINNY PROGRAM WSPIERANIA RODZINY NA LATA 2016-2018

Rozdział I. Wiadomości ogólne

1. Wstęp

Gminny Program Wspierania Rodziny został przygotowany w związku z wejściem w życie ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej. Podstawowym założeniem programu jest stworzenie rozwiązań profilaktycznych umożliwiających działania zapobiegające izolacji i marginalizacji rodzin oraz wspierania ich w trudnej sytuacji życiowej.

Rodzina, jako podstawowa komórka społeczna jest najważniejszym środowiskiem w życiu człowieka, kształtującym osobowość, system wartości, poglądy, styl życia. Rodzice czy też opiekunowie są wzorem dla dzieci. Dziecko do prawidłowego rozwoju potrzebuje stymulacji ze strony rodziny, miłości, zapewnienia bezpieczeństwa, zaspokojenia potrzeb. Rodzina, jako naturalne środowisko wychowawcze oddziałuje na osobowość dziecka najsilniej i najdłużej, w sposób świadomy lub nieświadomy kształtując jego wizję społeczeństwa, wyznawane wartości. Ważną rolę w prawidłowo funkcjonującej rodzinie odgrywają wzajemne relacje pomiędzy rodzicami oparte na miłości i zrozumieniu. Współczesna rodzina boryka się z wieloma problemami, zagrożona jest licznymi czynnikami patologicznymi, które czynią rodzinę dysfunkcyjną. Problemy zagrażające rodzinom to m.in. ubóstwo, bezrobocie, niewydolność opiekuńczo - wychowawcza, alkoholizm, narkomania, przestępczość, przemoc. Niewypełnianie przez rodzinę prawidłowo swoich funkcji może prowadzić do niedostosowania społecznego dzieci. Każdy z tych problemów wymaga odmiennego podejścia i działań specjalistów.

Realizacja programu będzie możliwa dzięki utworzeniu systemu wsparcia obejmującego zaangażowania i współpracę pracowników socjalnych, asystenta rodziny, pedagogów szkolnych, pracowników służby zdrowia, policji, kuratorów sądowych, instytucji i podmiotów działających na rzecz dziecka i rodziny, działalności placówek wsparcia dziennego, rodzin wspierających, organizowaniu poradnictwa specjalistycznego oraz działalności grup wsparcia.

Zgodnie z ustawą z dnia 9 czerwca 2011 roku o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej samorząd gminy powinien realizować następujące zadania:

1. Opracowanie i realizacja 3-letnich gminnych programów wspierania rodziny;
2. Tworzenie możliwości podnoszenia kwalifikacji przez asystentów rodziny;
3. Tworzenie oraz rozwój systemu opieki nad dzieckiem, w tym placówek wsparcia dziennego oraz praca z rodziną przeżywającą trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych przez:
  - a) zapewnienie rodzinie przeżywającej trudności wsparcia i pomocy asystenta rodziny oraz dostępu do specjalistycznego poradnictwa,
  - b) organizowanie szkoleń i tworzenie warunków do działania rodzin wspierających,
  - c) prowadzenie placówek wsparcia dziennego oraz zapewnienie w nich miejsc dla dzieci;
4. Finansowanie:
  - a) podnoszenia kwalifikacji przez asystentów rodziny,
  - b) kosztów związanych z udzielaniem pomocy, ponoszonych przez rodziny wspierające;
5. Współfinansowanie pobytu dziecka w rodzinie zastępczej, rodzinnym domu dziecka, placówce opiekuńczo-wychowawczej, regionalnej placówce opiekuńczo-terapeutycznej lub interwencyjnym ośrodku preadopcyjnym;
6. Sporządzanie sprawozdań rzeczowo-finansowych z zakresu wspierania rodziny oraz przekazywanie ich właściwemu wojewodzie, w wersji elektronicznej, z zastosowaniem systemu teleinformatycznego;
7. Prowadzenie monitoringu sytuacji dziecka z rodziny zagrożonej kryzysem lub przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczej, zamieszkałego na terenie gminy.

2. Podstawa prawna

1. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 roku (Dz. U. z 1997 r., Nr 78 poz. 483),

2. Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 roku o wspieraniu rodziny i pieczy zastępczej (tekst jednolity: Dz. U. z 2016 r., poz. 575),

3. Ustawa z dnia 29 lipca 2015 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (tekst jednolity: Dz. U. z 2015 r., poz. 1390),

4. Ustawa z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (tekst jednolity: Dz. U. z 2016 r., poz. 487 ze zm.),

5. Ustawa z dnia 29 lipca 2015 r. o przeciwdziałaniu narkomanii (tekst jednolity: Dz. U. z 2016 r., poz. 224 ze zm.),

6. Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (tekst jednolity: Dz. U. z 2016 r., poz. 930 ze zm.).

3. Analiza SWOT

W związku z opracowaniem Gminnego Programu Wspierania Rodziny na lata 2016-2018 dokonano analizy SWOT, która polega na posegregowaniu posiadanych informacji o danej sprawie na 4 grupy: słabe i mocne strony oraz szanse i zagrożenia.

Tabela 1. Analiza SWOT

WPIERANIE RODZINY NA TERENIE GMINY WAGANIEC	
MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
- poparcie działań i współpraca z samorządem gminnym. - doświadczenie i wiedza pracowników GOPS odpowiedzialnych za realizację wsparcia rodzin, - znajomość zasobów środowiska lokalnego przez pracowników GOPS, - zapewnienie kadrze GOPS szkoleń, - zatrudnienie asystenta rodziny pozwalające na poprawę kompetencji społecznych i rodzicielskich, stanu emocjonalnego oraz nabycie umiejętności rozwiązywania problemów przez rodzinę, - działalność na rzecz rodzin, instytucji oraz placówek oświatowych, - otwartość na współpracę, - realizacja programów profilaktycznych, - realizacja rządowego programu „Pomoc państwa w zakresie żywienia”, finansującego dożywianie dzieci w szkołach.	- niewystarczająca ilość propozycji spędzania wolnego czasu oraz socjoterapii dla młodzieży zagrożonej, - brak ośrodków wsparcia dziennego, - brak środków na poszerzenie oferty wsparcia rodziny, - obciążenie pracowników GOPS dodatkowymi zadaniami, - małe zaangażowanie organizacji pozarządowych do działań wspierających procesy wychowawcze w rodzinie, - brak atrakcyjnej, bezpłatnej oferty wsparcia i organizacji czasu wolnego dla dzieci i młodzieży, - brak placówek kulturalnych, - rosnące potrzeby w zakresie poradnictwa rodzinnego, wsparcia środowiskowego, które nie są zaspakajane.
SZANSE	ZAGROŻENIA
- wzrost świadomości, jakie znaczenie i jaką wartość niesie ze sobą rodzina, - wzrost świadomości dotyczący wiedzy na temat wypełniania funkcji opiekuńczo – wychowawczych przez rodziny, - wzrost świadomości i umiejętności korzystania przez rodziny z różnych form wsparcia, - możliwość współpracy z organizacjami pozarządowymi, - zbudowanie zintegrowanego systemu wsparcia.	- brak wsparcia opiekuńczo – wychowawczego dla rodziców – mniejsze szanse rozwojowe dzieci, - wzrost kosztów utrzymania rodziny, - wypalenie zawodowe pracowników, - stereotypowe myślenie odbiorców wsparcia dziennego dotyczące GOPS - u, jako instytucji udzielającej jedynie wsparcie finansowe, - zagrażające i aspołeczne formy spędzania wolnego czasu przez młodzież i dzieci.

4. Zasady działania Programu

W zakresie udzielania pomocy rodzinom oraz podnoszenia świadomości społecznej na temat przyczyn i skutków dezintegracji rodzin program oparty jest na zasadach:

- wzajemnej współpracy i współdziałania odpowiednich służb publicznych, organizacji pozarządowych i kościołów, a także innych organizacji, środowisk i osób fizycznych uprawnionych lub zobowiązanych do inicjowania i realizacji zadań związanych pośrednio lub bezpośrednio z pomaganiem rodzinie;
- jawności działań organów władzy publicznej oraz podmiotów realizujących zadania publiczne w zakresie wspierania rodziny z poszanowaniem godności wszystkich osób.

5. Diagnoza środowiska lokalnego

Według definicji wskazanej w art. 6 pkt 14 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (tekst jednolity: Dz. U. z 2016 r., poz. 930) rodzina określana jest, jako „osoby spokrewnione lub niespokrewnione pozostające w faktycznym związku, wspólnie zamieszkujące i gospodarujące”.

Z analiz danych sprawozdawczych prowadzonych przez Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Wagańcu wynika, że niezbędna jest praca w zakresie wspierania rodzin z Gminy Waganiec na różnych płaszczyznach. Poniższa tabela przedstawia liczbę rodzin korzystających z pomocy społecznej w latach 2013 – 2015 z wyszczególnieniem liczby posiadanych przez nich dzieci.

Tabela 2. Liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej w latach 2013 – 2015

Rok	Ogółem rodzin	Rodziny z dziećmi					
		W tym rodziny z dziećmi	1 dziecko	2 dzieci	3 dzieci	4 dzieci	5 dzieci i więcej
2013	183	101	47	33	14	3	4
2014	176	78	34	27	9	5	3
2015	186	80	30	33	11	3	3

Dane sprawozdawcze, które posiada GOPS w Wagańcu pokazują, że problemami najczęściej występującymi w rozeznaczonych środowiskach były: bezrobocie, ubóstwo, długotrwała lub ciężka choroba oraz niepełnosprawność.

Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Wagańcu prowadzi pracę socjalną z rodzinami z problemem uzależnień poprzez kierowanie osób nadużywających alkoholu do Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych i Patologii Społecznej w Wagańcu. Tabela nr 3 przedstawia liczbę skierowań na badania psychiatryczno – psychologiczne, leczenie odwykowe osób zgłoszonych na Komisję oraz liczbę posiedzeń GKRPAiPS w latach 2013 – 2015.

Tabela 3. Liczba osób skierowanych na badania psychiatryczno – psychologicznych, na leczenie odwykowe oraz liczba posiedzeń Komisji w latach 2013 – 2015.

Rok	Liczba zgłoszeń	Osoby skierowane na badania	Osoby skierowane na leczenie odwykowe	Ilość spotkań GKRPAiPS
2013	8	0	0	5
2014	21	2	1	13
2015	16	2	1	10

Osoby skierowane do GKRPAiPS w Wagańcu mają możliwość skorzystania z porad terapeuty oraz psychologa w Centrum Wzajemnej Pomocy w Wagańcu.

Rodziny dotknięte przemocą kierowano do Zespołu Interdyscyplinarnego w Wagańcu.

Do zadań zespołu interdyscyplinarnego należy między innymi integrowanie i koordynowanie działań jednostek wchodzących w jego skład oraz specjalistów w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie, w szczególności poprzez:

- diagnozowanie problemu przemocy w rodzinie,
- podejmowanie działań w środowisku zagrożonym przemocą w rodzinie mających na celu przeciwdziałanie temu zjawisku,
- inicjowanie interwencji w środowisku dotkniętym przemocą w rodzinie,
- rozpowszechnianie informacji o instytucjach, osobach i możliwościach udzielenia pomocy w środowisku lokalnym,
- inicjowanie działań w stosunku do osób stosujących przemoc w rodzinie.

Do zadań poszczególnych grup roboczych należy, w szczególności:

- opracowanie i realizacja planu pomocy w indywidualnych przypadkach wystąpienia przemocy w rodzinie,
- monitorowanie sytuacji rodzin, w których dochodzi do przemocy oraz rodzin zagrożonych wystąpieniem przemocy,
- dokumentowanie działań podejmowanych wobec rodzin, w których dochodzi do przemocy oraz efektów tych działań.

Tabela nr 4 przedstawia liczbę osób, dzieci i rodzin objętych pomocą grup roboczych, a także powołanych grup roboczych w latach 2013 – 2015.

Tabela 4. Liczba osób, dzieci i rodzin objętych pomocą grup roboczych oraz liczba posiedzeń grup roboczych w latach 2013-2015.

Rok	Liczba osób objętych pomocą grup roboczych	Liczba dzieci objętych pomocą grup roboczych	Liczba rodzin objętych pomocą grup roboczych	Liczba posiedzeń grup roboczych
2013	13	8	6	10
2014	21	10	11	16
2015	24	8	11	15

W sytuacji, gdy rodzice zostają trwale lub czasowo pozbawieni praw rodzicielskich lub te prawa zostają im ograniczone, sąd postanawia o ustanowieniu nad dzieckiem opieki zastępczej poprzez umieszczenie go poza rodziną biologiczną.

W ostatnich latach w gminie Waganiec zarejestrowana została jedna rodzina zastępcza.

Aby zapobiegać sytuacjom, w których dzieci należy odebrać z ich naturalnego środowiska oraz aby przywrócić władzę rodzicielską rodzicom, których dzieci zostały umieszczone w pieczy zastępczej rodzinie zostaje przydzielony asystent rodziny. W Gminie Waganiec od 2015 r. zatrudniony jest asystent rodziny. W 2015 r. współpracował on z 13 rodzinami, które miały trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo – wychowawczych.

W szkołach na terenie Gminy Waganiec co roku organizowane są liczne programy profilaktyczne z zakresu profilaktyki uzależnień, kształtowania prawidłowych nawyków dbania o zdrowie i bezpieczeństwo oraz zachowań asertywnych. W Zespole Szkół Zbrachlin zatrudniony jest psycholog oraz pedagog szkolny, natomiast w Zespole Szkół Brudnowo zatrudniony jest psycholog, służą oni pomocą dzieciom z rodzin z problemem alkoholowym w radzeniu sobie z trudnymi sytuacjami.

Rozdział II. Zadania i realizacja Gminnego Programu Wspierania Rodziny

1. Zadania i realizatorzy zadań

Głównym celem Gminnego Programu Wspierania Rodziny jest tworzenie warunków umożliwiających poprawę sytuacji społecznej rodzin zagrożonych wykluczeniem społecznym oraz ich wspieranie w prawidłowym funkcjonowaniu poprzez realizowanie skoordynowanej polityki społecznej na rzecz wzmocnienia rodziny przez wyspecjalizowane instytucje samorządu lokalnego.

Cel 1.	Diagnoza i monitoring w skali potrzeb i problemów rodzin
Zadania	Systematyczna diagnoza rodzin objętych pomocą GOPS
Zakładane rezultaty	Sprecyzowana wiedza na temat rodzin wymagających pomocy
Realizatorzy	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Wagańcu
Cel 2.	Zabezpieczenie podstawowych potrzeb bytowych rodziny
Zadania	1. Zapewnienie pomocy materialnej i rzeczowej rodzinom wymagającym wsparcia (zasiłki okresowe, celowe, stałe, zasiłki rodzinne wraz z dodatkami, zasiłki pielęgnacyjne, świadczenia pielęgnacyjne, specjalne zasiłki opiekuńcze, świadczenie wychowawcze, świadczenie rodzicielskie, stypendia szkolne, fundusz alimentacyjny, dodatki mieszkaniowe). 2. Finansowanie dzieciom dożywiania w szkole. 3. Monitorowanie sytuacji zdrowotnej dzieci z rodzin wymagających wsparcia.
Zakładane rezultaty	1. Podniesienie bezpieczeństwa bytowego i zdrowotnego rodziny. 2. Zapobieganie rozpadowi rodziny i umieszczeniu dzieci w pieczy zastępczej z powodów socjalno – bytowych. 3. Uczenie rodziców i dzieci postaw prozdrowotnych.
Realizatorzy	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Wagańcu, przychodnie rodzinne w Nieszawie i Zbrachlinie, Zespół Obsługi Szkół w Wagańcu i Urząd Gminy w Wagańcu
Cel 3.	Poprawa funkcjonowania rodziny oraz warunków rozwoju dziecka w środowisku rodzinnym
Zadania	1. Wspieranie rodziny w jej prawidłowym funkcjonowaniu poprzez pracę socjalną oraz współpracę z asystentem rodziny. 2. Podejmowanie działań w celu pozostawienia dzieci w rodzinie biologicznej oraz przywrócenia dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej rodzicom biologicznym. 3. Organizowanie czasu wolnego i wypoczynku dla dzieci z rodzin wymagających wsparcia.

	4. Umożliwienie dostępu do poradnictwa specjalistycznego: psycholog, logopeda, prawnik.
Zakładane rezultaty	1. Podniesienie umiejętności rodzicielskich oraz poprawa zdolności wychowawczych rodziców. 2. Wzrost świadomości w związku z pełnieniem ról rodzicielskich oraz w zakresie planowania i funkcjonowania rodziny. 3. Podniesienie możliwości rozwojowych dzieci i młodzieży 4. Promowanie i wspieranie organizacji różnych form spędzania wolnego czasu dzieci i młodzieży.
Realizatorzy	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Wagańcu, parafie, placówki oświatowe, Urząd Gminy w Wagańcu, Gminna Bibliotek Publiczna w Wagańcu
Cel 4.	Podejmowanie działań interdyscyplinarnych mających na celu zapobieganie sytuacjom kryzysowym oraz rozwiązywanie już istniejących
Zadania	1. Współpraca z podmiotami i instytucjami zajmującymi się rodziną. 2. Pomoc rodzinom dotkniętym uzależnieniami. 3. Pomoc rodzinom dotkniętym przemocą. 4. Zapewnienie wsparcia przez asystenta rodziny. 5. Tworzenie i realizacja programów profilaktycznych w zakresie zapobiegania niekorzystnym zjawiskom społecznym.
Zakładane rezultaty	1. Zmiana postaw i zachowań w rodzinach zagrożonych negatywnymi zachowaniami społecznymi. 2. Zwiększenie kompetencji opiekuńczo-wychowawczych rodziców. 3. Wzrost świadomości i umiejętności radzenia sobie z negatywnymi zjawiskami społecznymi i przyjmowanie pozytywnej postawy społecznej i obywatelskiej przez dzieci i młodzież. 4. Współpraca między osobami pracującymi na rzecz rodziny. 5. Ukierunkowanie pomocy na rzeczywiste problemy i potrzeby.
Realizatorzy	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Wagańcu, placówki oświatowe z terenu gminy Waganiec, Zespół Interdyscyplinarny, komisariat policji, przychodnie rodzinne, Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych i Patologii Społecznej w Wagańcu, Punkt Konsultacyjno – Informacyjny, psycholog, terapeuta.
Cel 5.	Przeciwdziałanie marginalizacji społecznej rodzin dysfunkcyjnych
Zadania	1. Zabezpieczenie środków na pobyt dziecka w pieczy zastępczej. 2. Prowadzenie monitoringu dzieci w rodzinach dotkniętych sytuacją kryzysową.
Zakładane rezultaty	1. Zmiana postaw i zachowań członków rodzin dysfunkcyjnych. 2. Wszechstronna i systemowa pomoc dzieciom z rodzin dysfunkcyjnych.
Realizatorzy	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Wagańcu, komisariat policji, placówki oświatowe z terenu gminy Waganiec.
Cel 6.	Podnoszenie kompetencji służb zajmujących się niesieniem pomocy rodzinom
Zadania	1. Podnoszenie kwalifikacji zawodowych pracowników pomagających rodzinie poprzez udział w szkoleniach.
Zakładane rezultaty	1. Podniesienie profesjonalizmu osób niosących pomoc rodzinie. 2. Podniesienie kompetencji i skuteczności podejmowanych działań pomocowych.
Realizatorzy	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Wagańcu, placówki oświatowe z terenu gminy Waganiec.

Gminny Program Wspierania Rodziny zakłada tworzenie optymalnych warunków dla poprawy jakości życia rodzin z gminy Waganiec. Wspieranie rodzin będzie miało charakter profilaktyczny, a rodzinie w pierwszej kolejności zostaną stworzone możliwości samodzielnego zmierniania się ze swoimi problemami przy wykorzystaniu własnych umiejętności. Wsparcie instytucjonalne będzie zapewnione w sytuacji, gdy rodzina będzie musiała zmierzyć się z problemami, których nie jest w stanie samodzielnie rozwiązać.

Zadania wynikające z powyższego programu realizowane będą zgodnie z zasadą pomocniczości i z uwzględnieniem podmiotowości dzieci i rodziny.

2. Źródła finansowania Programu

Finansowanie Gminnego Programu Wspierania Rodziny na lata 2016 – 2018 odbywać się będzie w ramach środków budżetu Gminy Waganiec, dotacji oraz środków pozabudżetowych pozyskanych z innych źródeł.

3. Monitoring i ewaluacja Programu

W ramach ewaluacji Programu prowadzony będzie monitoring. Głównymi obszarami monitorowania programu będą wyznaczone zadania.

Monitoring realizacji programu umożliwi:

- rozpoznanie ilościowe rodzin wymagających pomocy,
- ocenę zaangażowania jednostek odpowiedzialnych za ich realizację,
- poznanie stanu zaawansowania prowadzonych działań,
- ocenę stopnia zadowolenia członków rodziny z oferowanej pomocy,
- zebranie informacji, które dostarczą podstaw do planowania działań profilaktycznych na lata następne oraz przesłanek do oceny ich skuteczności.

4. Zakończenie

Gminny Program Wspierania Rodziny w Gminie Waganiec na lata 2016 – 2018 zakłada stworzenie optymalnych warunków dla poprawy jakości życia rodzin, w szczególności dzieci. Wsparcie rodziny będzie miało charakter profilaktyczny, ochronny, a rodzinie w pierwszej kolejności zostaną stworzone możliwości samodzielnego zmierzenia się ze swoimi problemami. Tylko wtedy można zwiększyć jej szanse na prawidłowe funkcjonowanie w środowisku oraz wykorzystanie własnej aktywności i wewnętrznego potencjału w celu zdobywania nowych umiejętności.

Przewodniczący
Rady Gminy
mgr Jarosław Różański